

General-pukovnik
Rajko TANASKOVIĆ

OSNOVI OPERACIJE U OPŠTENARODNOM ODBRAMBENOM RATU

U savremenoj teoriji ratne veštine, posebno teoriji operatike, postoje različita, često i oprečna mišljenja o operaciji kao kategoriji borbenih dejstava. Takve razlike prisutne su i u našoj vojnoj publicistici i raspravama, a odnose se ne samo na terminološka¹ već, kada, i na suštinska pitanja. Svakako, ovo i ne treba razumeti drukčije nego kao normalnu, prirodnu pojavu karakterističnu za svaku teoriju koja se izgrađuje i razvija, jer se do najboljih rešenja i dolazi

¹ U poslednje vreme u nastavnim materijalima nekih škola i akademija, kao i u vojnoj publicistici, pojavljuju se novi nazivi i kategorije, kao, na primer, »defanzivno-ofanzivna strategijska dejstva«, »*vid strategijskih dejstava*« itd. a kada je o teoriji operatike reč postojeći oficijelni nazivi se menjaju i uvode novi, ponekad bez dovoljno kritičnosti i bez naučnih dokaza o opravdanosti promena već postojećih kategorija i naziva.

Novi izraz: »Vid strategijskih dejstava« trebalo bi, izgleda, da označi nov kvalitet, pre svega, ono što je novo u našoj operaciji u strategijskim razmerama. Pri tome se vid i način dejstva mešaju i upotrebljavaju u istom značenju, iako vid i način nisu sinonimi, već dve potpuno različite stvari. Jer, način dejstva, u stvari, znači postupke u borbi, što je predmet taktike, dok pojam: *vid* dejstva treba da označava kategorizaciju borbenih dejstava — njihovu osnovnu podelu.

Za termin *dejstva* smatram da je opšti i prilično širok pojam, s obzirom na to što se pod borbenim dejstvima podrazumevaju i dejstva u taktičkim i operativno-strategijskim razmerama. Treba, znači, i dalje zadržati podelu na: borbu, boj i operaciju. Sadržaj ovih kategorija potpuno je jasan, zna se ko ih realizuje i sa kakvim ciljevima. Tako, na primer, zna se da armija ne može izvoditi boj — da to nikako ne može biti sadržaj armijske aktivnosti, kao što ni sadržaj borbene aktivnosti puka ne može biti operacija. Zato umesto pojma »dejstva«, koji bi kao naziv trebalo da zameni sve ovo o čemu sam govorio, treba da zadržimo pomenute kategorije, a borbena dejstva, podvlačim u različitim razmerama, treba da tretiramo kao širi pojam.

upravo kroz borbu mišljenja, polemike i naučno fundirane rasprave. Ovaj tekst zato i treba shvatiti kao jedan od priloga koji će se na temu o operacijama pojavljivati na stranicama časopisa »Vojno delo«.

O NEKIM BITNIM ZAKONITOSTIMA SAVREMENIH OPERACIJA

Da bi se došlo do odgovora na pitanje — u čemu su *stvarne specifičnosti* operacija u doktrini našeg opštenarodnog odbrambenog rata — čini se da treba poći, pre svega, od osnovnih elementarnih i suštinskih zakonitosti i obeležja savremenih operacija, kako ih manje-više tretira savremena vojna misao. Da ta opšta obeležja postoje i da su gotovo svuda formulisana na sličan način — to više niko i ne osporava.

Prvo što treba imati u vidu jeste činjenica da se svaka savremena operacija izvodi *precizno utvrđenim snagama i sredstvima*. Drugo, svaka savremena operacija se izvodi *na određenom prostoru* koji ima svoje dimenzije utvrđene i određene po frontu i dubini, i što se ona opredeljuje, u prvom redu, konkretnim objektima koje treba dostići i ciljevima koje na konkretnom prostoru treba realizovati. Prostor sam za sebe za operaciju ne znači ništa ukoliko nisu u pitanju objekti i ciljevi zbog kojih se ona izvodi. Treće, *svaka operacija izvodi se u određenom vremenu*, što znači da ima svoj početak i kraj. To znači da nema niti može biti automatizma u smislu kontinuelnog prelaska iz jedne operacije u drugu, već da između dve operacije uvek mora postojati veća ili manja operativna pauza, određeni vremenski interval. Dalje, *svaka operacija izvodi se po jedinstvenoj strategijskoj* (ako je u pitanju strategijska) *zamisli i pod jedinstvenom komandom*. I konačno, u svakoj savremenoj operaciji *moгу biti primenjeni svi oblici borbenih dejstava i sve vrste postupaka*.

Ako su ovo neke bitne zakonitosti svake savremene operacije, a smatram da jesu, postavlja se pitanje: ima li nečeg što je karakteristično za naše operacije, za operacije koje će — na osnovu naše ratne doktrine — izvoditi oružane snage SFRJ? Sigurno da ima. Ilustracije radi, zadržaću se samo na nekim specifičnostima naših operacija, jer će o tome kasnije biti više govora. Uzmimo, na primer, *snage* koje bi izvodile operaciju. U zemljama i armijama koje nemaju doktrinu i koncepciju kakvu imamo mi, operacije strategijskog značaja realizovale bi, pre svega, snage operativne armije, tzv. regularne vojske, što verovatno ne isključuje i upotrebu teritorijalnih jedinica, tamo gde one u strukturi oružanih snaga postoje. I u nas, ako je reč o opera-

cijama strategijskog značaja, osnovnu udarnu snagu operacija činila bi, takođe, operativna armija,² ali će u njima uzeti učešća i veoma respektivne snage teritorijalne odbrane, partizanske i diverzantske jedinice, kao i sve druge snage, naoružane ili nenaoružane (pre svega naoružane), koje se zateknu na području operacija.

Slične razlike uočavaju se i u sferi komandovanja. Iako je jedinstveno komandovanje karakteristika svake savremene operacije, prema tome i naše, realizacija tog principa u našim uslovima, u sklopu strategijskih operacija, javlja se u nešto drukčijem, specifičnom vidu. Na našem ratištu, ili na delovima našeg ratišta, dolaziće i do potčinjavanja i pretpočinjavanja jedinica teritorijalne odbrane operativnoj armiji i obrnuto, dok će štabovi narodne odbrane ostajati i dalje (i u zoni armijske operacije) relativno samostalni i javljati se kao faktori sadejstva i koordinacije sa odgovarajućim štabovima operativne armije. Ovo zato, i pre svega, što štabovi narodne odbrane na određenoj teritoriji imaju i mnoštvo drugih zadataka, koji nisu isključivo vezani za komandovanje jedinicama koje njima pripadaju.

Kada je reč o *prostoru*, na kojem se izvodi operacija, i tu postoje određene specifičnosti. Tako, na primer, prostor jedne operacije, koju bi izvodile oružane snage SFRJ, obuhvatao bi teritoriju na kojoj su razvijene naše snage, zatim prostor koji, obično, označavamo kao pozadinu neprijateljevih snaga (privremeno zaposednutu teritoriju) i, konačno, prostor pozadi našeg operativnog, odnosno borbenog porotka. A sve su to sastavni delovi jedinstvenog prostora, jedne jedinstvene defanzivne ili ofanzivne operacije, ili defanzivno-ofanzivne, kako se ponekad naziva. I mada ne postoje čvrste granice i demarkacione linije koje bi ovakvim »parcelisanjem« zone operacije narušavale njenu konzistentnost i jedinstvo, ipak se radi o različitim prostorima u smislu dominantnih oblika dejstava snaga koje učestvuju na tim prostorima. Prema tome, kod nas se prostor javlja u malo drukčijem vidu i funkciji, nego što je to slučaj kod drugih armija i ratnih doktrina drugih zemalja.

Karakter dejstva sigurno je jedno od suštinskih pitanja operacije gde se javljaju, možda, najveće specifičnosti. Pre svega, taktika jedinica koje učestvuju u našoj operaciji biće manje-više različita. Na jedan način će dejstvovati snage operativne armije na frontu (uslovno upotrebljavam taj termin jer ne mislim na klasičan front), posebnu taktiku primenjivaće snage koje dejstvuju u pozadini neprijatelja, a originalnih postupaka biće, svakako, i u taktičkim postupcima snaga koje se nalaze u našoj pozadini. To znači da će se zavisno

² Radi se o Jugoslovenskoj narodnoj armiji.

od karaktera snaga i neprijatelja protiv koga se bore, kao i ciljeva koji će se ostvarivati u jednoj jedinstvenoj operaciji — ispoljiti i borbena dejstva veoma različitog obima, intenziteta i oblika. To su svakako novine i specifičnosti koje karakterišu našu operaciju. Čini se da ovim i sličnim pitanjima treba da se bavi naša teorija, a ne da ad hoc, prema intuiciji i subjektivnim kriterijumima, menjamo, tu i tamo, nazive i kategorije borbenih dejstava, proglašavajući, verbalno naravno, za novo i ono što u sebi ničeg novog nema, čime se stvarne novine kojih ima dosta zamagljuju i ostaju nedefinisane.

PODELA OPERACIJA

Kao kategorija borbenih dejstava, operacija se u praksi ispoljava na razne načine, zavisno od uslova, vremena i prostora u kome se izvodi, i snaga koje u njoj učestvuju. Koliko je poznato, savremene vojne teorije poznaju i priznaju više vrsta operacija, s tim što svaka od njih poseduje i neka specifična obeležja, i ima poseban naziv. Ovde će biti reći upravo o tim podelama, polazeći od raznih osnova.

a) *U odnosu na front i položaj neprijateljevih i vlastitih snaga* operacije se mogu izvoditi: na frontu, u pozadini neprijatelja i u vlastitoj pozadini.

Operacije na frontu izvode, po pravilu, snage operativne armije u sadejstvu sa partizanskim, teritorijalnim, diverzantskim i drugim jedinicama u zoni operacije, uz podršku ratnog vazduhoplovstva. To su operacije koje najčešće dolaze do izražaja, najviše se primenjuju u početnom periodu rata, a i u kasnijim etapama — kad god je sa stanovišta strategije i operativne veštine celishodno stvarati front na nekom delu ratišta (ne klasičan front, već u smislu njegovog savremenog poimanja). Ova vrsta operacija traje duže od drugih, izvodi se veoma metodično, a za njeno izvršenje angažuju se dovoljno respektivne snage — ne manje od jednog korpusa, ili po snazi udara i vatre jednake, približno, snagama korpusa.

Operacije u pozadini neprijatelja izvode, po pravilu, teritorijalne, partizanske, diverzantske i druge jedinice, kao i one jedinice operativne armije koje su se, iz bilo kojih razloga, zatekle u pozadini neprijatelja. Kao i operacije na frontu, i one se izvode po jedinstvenoj zamisli i jedinstvenom planu, na prostoru koji je katkada znatno širi od zone operacije na frontu. Operacija u pozadini neprijatelja može da bude u direktnoj strategijskoj, operativnoj ili taktičkoj vezi s operacijom na frontu, ali isto tako može da bude i potpuno samostalna.

ili, pak, samo u posrednoj vezi sa događajima na frontu; na primer: da predstavlja uvod u operaciju na frontu; da se javlja kao sadejstvujući element krupnije frontovske operacije ili da se izvodi u trenutku kulminacije operacije na frontu, bilo radi pomoći u rešavanju eventualne krize snaga na frontu ili postizanja nekog drugog pozitivnog cilja.

Operacija u pozadini neprijatelja karakteriše se, pre svega, mu-
njevitosti i kratkim ali snažnim vatrenim udarima po unapred iza-
branim objektima. Veće jedinice (brigade, a često i samostalni bata-
ljoni) najčešće neće imati ni taktičku međusobnu vezu, jer će dej-
stvovati na širokom frontu, po veoma udaljenim objektima. Ove
operacije imaju, kao uostalom i sve druge, ograničeno vreme trajanja
i sasvim konkretno određene snage koje u njima učestvuju, i izvode
se po jedinstvenoj zamisli. Međutim, za njih je, pored relativno krat-
kog vremena trajanja, karakteristično i to da se iniciraju direktivom
odgovarajućih štabova narodne odbrane (ponekad i Vrhovne koman-
de), što će reći da se sva ili skoro sva pitanja planiranja, organizacije
i izvođenja prepuštaju komandantima i štabovima jedinica, koji
imaju, dakle, punu inicijativu. Prema tome, komandovanje operaci-
jom u pozadini neprijatelja po pravilu je direktivno.

Za razliku od operacija u zahvatu fronta, u operacijama u po-
zadini neprijatelja još izrazitije dolazi do izražaja činjenica da nema
fronta, nema ni međuprostora, a borbeni poredak bitno se razlikuje
od borbenog, odnosno operativnog poretka snaga koje izvode opera-
ciju na frontu. Naime, u operaciji u pozadini neprijatelja borbeni
poredak se ne sastoji iz ešelona, već udarnih grupa različitog sastava,
što zavisi od broja i karaktera objekata i cilja dejstva. U jednoj
jedinstvenoj operaciji u pozadini neprijatelja za napad na neki osred-
nji neprijateljski garnizon biće potrebna, recimo, jedna ili više parti-
zanskih brigada; za napad na veću železničku stanicu — teritorijalni
bataljon; za skladište municije — vod; za komandno mesto neprija-
teljske divizije — četa; za rušenje mosta — desetina; za uništenje
skretnica i signalnih železničkih uređaja — diverzantska grupa, itd.
Pored ovakvih i sličnih udarnih grupa, često će se formirati i zaštitne
grupe različitog sastava, čiji bi osnovni zadatak bio obezbeđenje od
spoljne intervencije neprijatelja. Tu se već susrećemo sa originalnim
i specifičnim načinom ešeloniranja snaga; specifičnim u tome što veća
udarna grupa, na primer brigada ili divizija, za napad na neprijate-
ljev garnizon mora, pored izdvajanja snaga za obezbeđenje (zaštitnih
grupa), formirati i rezervu. Na drugoj strani, manje jedinice kao što
su grupe boraca, odeljenja, vodovi, pa i čete — obično neće formirati
nikakvu rezervu, a najčešće ni zaštitne grupe. U krajnjoj liniji, sve

će zavisiti od konkretnih uslova u kojima se zadaci izvršavaju, karaktera objekta i cilja dejstva.

Operaciju u vlastitoj pozadini izvode, najčešće, snage operativne armije u sadejstvu sa jedinicama teritorijalne odbrane, ali je mogu izvoditi i snage teritorijalne odbrane samostalno. U prvom slučaju, reč je o operaciji, takođe jedinstvenoj po zamisli, protiv krupnijih vazдушnih desanata, na većem prostoru i relativno većoj međusobnoj udaljenosti jednog desanta od drugog. Ovakve vazdušne desante neprijatelj bi upotrebljavao u funkciji veoma snažnog elementa sadejstva snagama koje izvode operaciju na frontu, što upućuje na zaključak da bi oni predstavljali samo deo jedinstvene strategijske ofanzivne operacije neprijatelja. Zato, ili u prvom redu zato, operacije u vlastitoj pozadini protiv krupnih vazдушnih desanata neprijatelja zahtevaju, pre svega, angažovanje snaga operativne armije, prvenstveno oklopnih i mehanizovanih jedinica, podržanih avijacijom. Ova vrsta operacija je u direktnoj vezi sa dejstvima vlastitih snaga na frontu, pa se o njihovoj samostalnosti može govoriti samo u relativnom smislu. Međutim, ako su u pitanju manji vazdušni desanti, na primer četama i bataljonima, koji su bačeni takođe na više mesta, ali na relativno manjem prostoru — nosilac operacije u vlastitoj pozadini biće teritorijalne snage, kojima mogu sadejstvovati i manje jedinice operativne armije, a ne isključuje se ni podrška vlastite avijacije.

Konačno, pod operacijama u vlastitoj pozadini treba podrazumevati borbena i druga dejstva protiv ubačenih neprijateljevih jedinica, grupa diverzanata, obaveštajaca, pete kolone, kolaboracionista i drugih destruktivnih elemenata koji se mogu pojaviti u našoj pozadini. I ove operacije zasnivale bi se na jedinstvenom planu, izvodile bi se munjevito i za neprijatelja iznenadno, imale bi precizno određene ciljeve i objekte i, po pravilu, trajale bi kratko. Kao i prethodna vrsta, i ove operacije bi imale, takođe, relativnu samostalnost i ne bi morale da budu u direktnoj vezi s operacijama na frontu i u pozadini neprijatelja. Od posebnog je značaja istovremeni početak dejstva svih snaga koje učestvuju u operaciji, jer se u protivnom mogu kompromitovati. Što se tiče postrojavanja borbenog poretka, on će — zavisno od snaga koje učestvuju u operaciji, objekata dejstva i cilja operacije — po formi biti bliži borbenom poretku u operacijama u pozadini neprijatelja nego u operacijama na frontu.

b) *U odnosu na snage koje su nosilac operacije* moguće je govoriti o više vrsta operacija: kopnene vojske, vazduhoplovnim operacijama, vazdušnodesantnim, pomorskim i pomorskodesantnim operacijama. Vazdušnodesantne i pomorskodesantne operacije su, svakako,

najmanje tipične za naše oružane snage, ali u našim konceptijskim i doktrinarnim razmatranjima moramo da računamo i s njima, jer ih agresor može da primeni, čak i u širim razmerama. Zato će i o ove dve vrste operacija biti govora.

Operacije kopnene vojske čine združena dejstva rodova i službi KoV, sa težištem (u relativnom smislu) na pešadiji koja u našim uslovima predstavlja okosnicu združivanja i sadejstva u operaciji. U svakoj operaciji KoV, po pravilu, a u operaciji stratezijskog značaja bez izuzetka, učestvuje u većoj ili manjoj meri i ratno vazduhoplovstvo, kao element sadejstva i podrške jedinica kopnene vojske. Snagama KoV koje izvode operacije na primorskom krilu sadejstvuju jedinice RM. Prema tome, ove operacije su u suštini intervidovske.

Vazduhoplovne operacije, u smislu potpune vidovske samostalnosti, u našim uslovima će se, verovatno, ređe izvoditi, ali se ne mogu isključiti ni u teoriji ni u praksi. Moguće su, na primer, u prelomnim trenucima početnog perioda rata, u uslovima lokalne agresije, u toku rata kao instrument preotimanja stratezijske inicijative u uslovima opšteg jenjavanja ofanzivne moći agresora na našem ratištu, i sl. Ova vrsta operacija izvodi se iznenadno, po vitalnim objektima neprijatelja, traje kratko i karakteriše se velikom odlučnošću, visokim stepenom operativnosti, kao i angažovanjem dovoljno respektivnih vazduhoplovnih snaga koje je izvode. Međutim, kada je reč o snagama, naša merila se razlikuju od kriterijuma i normi velikih armija. Za nas je, na primer, jednovremeni udar vazduhoplovne divizije po unapred izabranim objektima i po jedinstvenoj operativnoj zamisli, u suštini, vazduhoplovna operacija, što za druge ne mora biti. Prirodno, svaka vazduhoplovna operacija imala bi direktnu ili indirektnu vezu s operacijama na kopnu ili moru, pa se zato o samostalnosti vazduhoplovnih operacija našeg RV i na našem ratištu može da govori samo u relativnom smislu.

Teorija strategije i operatike poznaje i priznaje postojanje i *vazdušnodesantnih operacija*, čija je primena u širim razmerama došla do izražaja u drugom svetskom ratu, uglavnom u njegovoj drugoj polovini. To su, takođe, relativno samostalne operacije, čiji ciljevi mogu da budu veoma različiti (na primer, obezbeđivanje široke operativno-stratezijske osnovice za razvoj i dejstvo krupnih formacija KoV na delu ratišta ili vojišta; ovladavanje važnim operativno-stratezijskim objektima ili rejonima i njihovo držanje do pristizanja snaga koje nastupaju sa fronta; stvaranje velikih mostobrana na rekama; uništavanje ili paralisanje sistema komandovanja neprijatelja na širem prostoru borbenih dejstava, po pravilu u zoni odbrambene armijske operacije, i dr.), i za čije je izvođenje moguće anga-

žovati snage različite jačine i sastava — zavisno od cilja i karaktera operacije i realnih mogućnosti. Smatra se, na primer, da vazdušnodesantnu operaciju stratezijskih razmera mogu uspešno da izvedu vazdušnodesantni korpus (jačine 2—3 divizije) ili vazdušnodesantna armija (3—4 divizije), ali bez teže tehnike, dok se jačina vazdušnih desanata operativnih razmera kreće od 1 do 2 vazdušnodesantne divizije.

Za uspeh vazdušnodesantne operacije neophodni su svi ili skoro svi uslovi koji se zahtevaju i za svaku drugu operaciju, a pre svega prevlast u vazduhu i iznenađenje. Zapravo, ako se ova dva uslova ne ispune, vazdušnodesantna operacija ne može imati uspeha. Iznenađenje se postiže: izborom najpogodnijeg vremena izvršenja operacije u odnosu na početak ratnih dejstava ostalih snaga; zatim, određivanjem doba dana i meteoroloških uslova za desant; izborom zone operacije, ciljeva i objekata dejstva (na većoj ili manjoj dubini teritorije protivnika, bliže ili dalje od objekta, ili direktno na objekat, u rejone koji nude optimalne tehničke uslove ili koji jedva ispunjavaju elementarne uslove za desant i sl.); izborom marš-rute leta, načinom desantiranja, operativnim maskiranjem itd.

Ostvarivanje prevlasti u vazduhu bitna je pretpostavka uspeha vazdušnodesantnih operacija,³ što naročito važi za vazdušnodesantne operacije koje se izvode, po vremenu, zajedno s drugim snagama ili kasnije. Bez prevlasti u vazduhu, vazdušnodesantne operacije u pomenutim okolnostima nemaju nikakve šanse, pod pretpostavkom da protivnik raspolaže jakom protivvazdušnom odbranom. Kakav će biti obim prevlasti u vazduhu, koliko dugo će trajati, na koji način i kojim sredstvima će se ostvariti — zavisiće, pre svega, od obostranog odnosa snaga, jačine i sistema organizacije PVO branioca, raspoloživih efektiv avijacije i PVO, kao i mnoštva drugih činilaca. Ne treba gubiti iz vida da je primenom elektronike, raketne tehnike i nuklearnih bojevih glava PVO postala znatno jača, kompleksnija i žilavija nego što je bila u drugom svetskom ratu i prvim posleratnim godinama, te da bi zato, a i ne samo zato, preduzimanje vazdušnodesantnih operacija bez prevlasti u vazduhu i bez neutralisanja PVO sistema i avijacije (pre svega, lovačke) predstavljalo ogroman rizik.

Na vazdušnodesantnim operacijama zadržao sam se nešto više zbog izuzetnog značaja vazdušnih desanata u eventualnom ratu, ali i zato što je za uspeh koncepcije ONOR-a veoma značajno ne samo kako ćemo upotrebljavati vlastite vazdušne desante već, isto toliko

³ To se, prirodno, ne odnosi na taktičke i specijalne vazdušne desante, koji su obično manjih razmera, izvode se noću, i u čijoj osnovi leži tajnost.

(ako ne i više), da bismo se upoznali s vazdušnodesantnim operacijama eventualnih protivnika.

Pomorske operacije, kao relativno samostalne vidovske operacije, izvode se na otvorenom moru, ostrvima i priobalnom rubu. Relativno samostalne su zato što će im redovno ili skoro redovno sadejstvovati vazduhoplovstvo, bez čijeg su učešća, naročito one većih razmera, praktično neizvodljive. Prirodno, sadejstvovaće im i teritorijalne jedinice s obale i otoka, što znači da će to, u suštini, biti kombinovane operacije, čiju će okosnicu predstavljati dejstva združenih pomorskih snaga i jedinica rodova i službi RM, a kao elementi sadejstva flotnim snagama u operaciji javljaće se, po pravilu, jedinice KoV (uglavnom u priobalnom rubu), teritorijalne jedinice (sa obale i otoka) i vazduhoplovstvo. Kada je reč o jačini snaga koje bi izvodile ovu vrstu operacija, sasvim je realna pretpostavka da pomorsku operaciju u našim uslovima mogu da izvode i manji plovni borbeni sastavi, po pravilu združeni. Izvodila bi se prema jedinstvenoj zamisli, munjevito, i po unapred određenim objektima.

Pomorskodesantne operacije strategijsko-operativnih razmera uvek su intervidovske. Zbog svoje složenosti, operativne osetljivosti i učešća brojne i raznovrsne tehnike, njihove pripreme traju duže nego u drugim operacijama, a izvođenje je uslovljeno, pored ostalog, i odgovarajućim meteorološkim uslovima. Velike pomorskodesantne operacije, naročito one koje se preduzimaju radi invazije, otvaranja novih frontova na teritoriju protivnika, aktiviranja frontova na vlastitoj teritoriji i sl. mogu da preduzimaju, pre svega, brojno velike i tehnički razvijene oružane snage, sa snažnim RM i RV.⁴ Manje pomorske desante mogu izvoditi RM manjih i srednjih zemalja, a u doktrini naših OS oni će predstavljati osnovni vid dejstva pomorsko-desantnih jedinica. Uostalom, takva dejstva, iako sa veoma skromnim sredstvima, veoma je uspešno izvodila i naša mornarica u toku NOR-a, sadejstvujući u oslobađanju otoka i izvođenju desanata na otoke Pag, Rab, Cres, Lošinj, i u tršćanskoj operaciji.

c) *Prema ciljevima* koji se ostvaruju, odnosno na osnovu globalnih zadataka koji se postavljaju snagama koje izvode operaciju, značaju objekata koje treba osvojiti, odnosno odbraniti u zoni operacije, i jačine angažovanih snaga — ciljevi operacije mogu biti strategijskih ili operativnih razmera, a u određenim uslovima i taktičkih.

Strategijski ciljevi postavljaju se, po pravilu, operacijama koje realizuju izuzetno krupne snage KoV, RV, a nekada i RM. To su

⁴ U drugom svetskom ratu ova vrsta operacija izvođena je na Pacifiku i to na Solomonovim ostrvima, Kurilskim ostrvima, Cejlonu, Okinavi i dr., a u Evropi na Siciliji, kod Novorosijska i u Normandiji, 1944. god.

operacije velikih razmera, koje se izvode, najčešće, na jednom celom ili dva susedna vojišta, ali u određenim situacijama mogu biti usmerene i samo prema određenim značajnim objektima (glavni grad, izuzetno značajni političko-administrativni centri, važni industrijski rejoni i dr.), koji se nalaze na jednom pravcu. Dalje, to su operacije u kojima učestvuju, po pravilu, snage najmanje jedne armije KoV i RV, u sadejstvu sa snagama teritorijalne odbrane na veoma širokom prostoru, širem od prostora jednog vojišta. Polazeći od ovih merila, strategijskom se može nazvati samo ona operacija koja realizacijom postavljenih ciljeva bitno utiče na dalji tok rata — u pozitivnom ili negativnom smislu, što je karakteristično za operacije u kojima učestvuje glavnina OS zemlje. Kada je reč o manjim snagama (jedna ili dve armije), njihove operacije imaju strategijska obeležja ako se realizovanim ciljevima postižu rezultati od bitnog uticaja na jednu etapu ili jedan period rata.

Operativne ciljeve realizuju, po pravilu, operativne jedinice — korpusi i operativne grupe jačeg sastava, ali će u određenim uslovima operativne ciljeve moći da ostvaruju i snage ojačane divizije ili grupe brigada. U određenim uslovima ni neka slabija armija neće moći da postigne više od operativnih rezultata. U našim relacijama verovatno će biti retki slučajevi da se armijama postavljaju operativni ciljevi, jer se ne radi o armijama u konvencionalnom značaju tog pojma, već o snagama koje su, kada je armijska operacija u pitanju, redovno znatno jače od jedne armije; to su, u stvari, dve a ponekad i više od dve armije. Teritorijalna odbrana i druge snage otpora koje će se angažovati u takvim operacijama davaće ovoj kategoriji borbenih dejstava u našim uslovima širi obim i nov kvalitet. Kada je reč o operativnim ciljevima, oni mogu da budu veoma različiti: razbijanje i uništavanje neprijateljevih snaga jačine divizije ili manje operativne grupe; zauzimanje ili odbrana većeg grada, industrijskog centra ili privrednog rejona; paralisanje neprijateljevog sistema veza i komunikacija na širim područjima većeg vojišta ili na celom manjem vojištu, itd. Najsazetije rečeno, to su oni ciljevi kojima se kvalitativno menja položaj snaga na jednom vojištu u jednoj etapi rata, i to u njenoj najznačajnijoj fazi, koja predstavlja kulminaciju jedne etape rata.

Operacija može imati i taktičke ciljeve. To su one operacije koje izvode snage ne manje od divizije, redovno podržane vazduhoplovstvom, i u sadejstvu sa jedinicama teritorijalne odbrane. Izvode se, po pravilu, kao samostalne operacije, a ciljevi im mogu biti veoma različiti: izvođenje manevra obilaska radi udara u bok izduženog borbenog poretka neprijatelja; odbrana mostobrana na nekoj većoj

reci; osvajanje većih naseljenih mesta i manjih gradova; uništavanje neprijateljeve infrastrukture na širem prostoru borbenih dejstava — u pozadini neprijatelja i sl. Reč je, dakle, o operacijama čiji rezultati, u suštini, ne prelaze taktički nivo, ali koje u odnosu na dejstva taktičkih jedinica predstavljaju poseban kvalitet. Ovaj tip operacija — sa taktičkim ciljevima — u našoj teoriji još nije stekao »pravo građanstva«, bar ne u smislu kategorizacije, jer sve što nije u domenu strategije i operatike svrstava se u borbena dejstva taktičkih jedinica i predmet je taktike. Međutim, iako se operacijama ove vrste bavi teorija taktike, ipak su to operacije, doduše specifične. Uostalom, problem se katkada svodi i na pitanje — šta ko podrazumeva pod pojmom operacije?

d) *Podela operacija prema vidovima borbenih dejstava*, za razliku od prethodnih podela, očit je najegzaktnija i zato ne može biti uslovna. Reč je, naime, o konstituisanju osnovnih vidova borbenih dejstava — napadu i odbrani, odnosno napadnoj i odbrambenoj operaciji.⁵

Napadna (ofanzivna) operacija, isto kao i odbrambena, zahteva nešto širu razradu. O njima je, kao što se zna, najviše pisano, te su i naša saznanja o ovoj vrsti operacija najpotpunija.

U drugom svetskom ratu ciljevi napadnih operacija ostvarivani su gotovo uvek borbenim dejstvima kopnene vojske, uz veću ili manju podršku vazduhoplovstva. Vazdušni desanti upotrebljavani su u ograničenim razmerama, ali su neki od njih, ipak, činili značajnu komponentu operacija KoV. Na osnovu tadašnjih ratnih načela, od kojih mnoga nisu ni do danas u potpunosti napuštena, važio je princip da se napadna operacija može izvesti, pored ostalog, jedino ako se obezbedi višestruka nadmoćnost u živoj sili i naoružanju, i to na relativno malom prostoru. Uspeh napadne operacije bio je, prema tome, uslovljen velikim gubicima, pogotovo kada je branilac raspolagao modernim naoružanjem i tehnikom, i ako je primenio odgovarajuću taktiku. To saznanje upućuje, između ostalog, i na zaključak da će mnoge napadne operacije i u eventualnom ratu biti takođe skupčane s velikim gubicima. Međutim, smatram da je sasvim logična i realna pretpostavka da u osnovama savremenih napadnih operacija, a to znači i naših, neće više postojati neophodnost angažovanja brojne žive sile na malom prostoru, kako je to bilo u drugom svetskom ratu. Uspeh napadnih operacija garantovala bi sada moderna ratna tehnika, pre svega sredstva za masovno uništavanje, zatim visoka mane-

⁵ Reč je o napadnoj i odbrambenoj operaciji, a ne o ofanzivi i defanzivi, jer su to isključivo stratezijske kategorije, a ne sinonimi za napadnu i odbrambenu operaciju.

varska sposobnost jedinica, brojni vazdušni desanti i originalni borbeni postupci. To će, između ostalog, omogućiti jednovremeni udar po celoj dubini odbrambene zone (fronta) protivnika, bez obzira na njihove prostorne dimenzije. Kada je reč o našoj napadnoj operaciji, treba imati u vidu još dve činjenice: u pogledu vazdušnih desanata mi ćemo svakako biti inferiorniji od agresora, ali će zato naše teritorijalne i partizanske jedinice dati potpuno nov kvalitet borbenim dejstvima, jer će se njihovim angažovanjem staviti pod jednovremeni udar celi borbeni poredak neprijatelja u zoni napadne operacije.

Nisu bez osnova ni predviđanja da će savremena napadna operacija imati znatno manji broj operativnih pauza i da će one trajati kraće vreme.⁶ Na pitanje — čime je to uslovljeno, teorija operatike daje uglavnom identičan odgovor: savremenom ratnom tehnikom, naročito sredstvima za masovna uništavanja, zatim vazdušnodesantnim snagama, oklopnim i mehanizovanim jedinicama, elastičnom i gipkom organizacijskom strukturom i fleksibilnim formacijama jedinica kopnene vojske. Te činjenice upućuju i na zaključak da u napadnim operacijama verovatno neće često nastajati ni operativne krize, što ne znači da ih uopšte neće biti. Pojavu kriza, na primer, može izazvati i iznenadna upotreba taktičkog nuklearnog oružja branioca po osetljivim elementima borbenog poretka napadača, kao što su: rezerve, drugi ešloni, komandna mesta, lansirne rampe i dr. Do operativnih kriza može doći, takođe, ako se napadna operacija izvodi na zemljištu koje isključuje ili umanjuje mogućnost efikasne upotrebe oklopnih i mehanizovanih jedinica, kao i kada branilac kombinovanim dejstvima sa fronta i iz pozadine stavlja pod jednovremeni udar celi borbeni poredak napadača što će u našim uslovima biti redovna pojava, a samim tim i naša velika prednost u odnosu na neprijatelja.

Komandovanje u napadnim operacijama, naročito operacijama strategijskog značaja, zasnivaće se na većoj decentralizaciji. To posebno važi za naše operacije, zbog specifičnih uslova u kojima će se izvoditi. Međutim, bilo bi pogrešno ako bi se iz toga izvukao zaključak da nisu potrebne solidne pripreme i temeljito planiranje operacija. U prilog takvoj tezi dovoljno je podsetiti samo na dve činjenice: masovnu upotrebu vazdušnih desanata i problem sadejstva. Za naše napadne operacije faktor sadejstva bio bi značajniji utoliko više što bi u najvećem obimu došlo do izražaja sinhronizovano dejstvo jedi-

⁶ Pod izrazom: »operativna pauza« treba razumeti privremeni prekid — zastoј — operacije koji se događa, najčešće, između pojedinih etapa operacije radi pregrupisanja snaga, dovođenje rezervi i II ešlona na pogodno položaje za razvoj i uvođenje u borbu, privlačenja pozadinskih delova bliže operativnom poretku, prikupljanja materijalnih i borbenih sredstava za narednu etapu ili novu operaciju, i dr.

nica na frontu i snaga u pozadini neprijatelja, a upravo od uspešnog sadejstva ovih elemenata operativnog poretka zavisio bi, dobrim delom, i uspeh napadne operacije.

Ako se uzmu u obzir svi uslovi u kojima će se izvoditi napadna operacija, posebno u nas, onda se sa dosta razloga može pretpostaviti da će podela operacija na etape izgledati nešto drukčije nego u drugom svetskom ratu, kao i podela koje se još uvek primenjuju u armijama velikih sila. Reč je, naime, o eliminisanju klasične podele operacija na etape, što znači da bi se izuzev pripremne etape sve druge slivale, u suštini, u jednu. Niko, naravno, ne smatra da se u planiranju operacija neće predviđati i uzastopno postizanje ciljeva operacije. Međutim, vremenski intervali u ostvarivanju pojedinih ciljeva operacije ubuduće se neće meriti samo danima nego vrlo često i časovima, a mnoge mere koje su ranije preduzimane da bi se iz jedne etape prešlo u drugu najčešće se neće ni primenjivati. Tako, na primer, da bi se prišlo realizaciji narednog (uzastopnog) cilja operacije, po pravilu, neće biti potrebno prekidati operaciju zbog novog grupisanja snaga, bilo pregrupisavanjem po frontu ili, pak, dovlačenjem snaga iz dubine. Takav zaključak proizilazi iz dve osnovne činjenice: znatno veće dubine operativnog poretka i znatno bržeg pristizanja drugih ešelona i rezervi na prostorijsku upotrebu, odnosno uvođenja u borbu. U vezi s tim, nestaće i potreba obimnijeg planiranja prelaska na izvršavanje narednog zadatka i angažovanja snaga iz dubine za razvijanje uspeha. Kao što je poznato, rešavanje tih zadataka ranije je iziskivalo mnogo vremena uprkos nastojanju da se proces planiranja maksimalno skрати. Operacije su zbog toga gubile na kontinuitetu, što je koristilo braniocu. Sada se, međutim, celokupan proces planiranja svodi, u suštini, na izdavanje direktive jedinicama za duže vreme, posebno u pogledu zadataka koji im se postavljaju i orijentirnog vremena njihove upotrebe. Kontinuelno praćenje operativno-taktičke situacije na svim komandnim stepenima, obrada podataka primenom savremenih sredstava u operativnim centrima i, tako reći, trenutno reagovanje komandanata na promene situacije eliminisaće, u velikoj meri, i preobimna planiranja.

Kada je reč o našoj napadnoj operaciji, treba imati u vidu još neke elemente. Pre svega, osnovni uslovi za izvođenje napadnih operacija strategijskog značaja, o kojima je napred bilo govora, važe — uz određene specifičnosti — i za napadne operacije naših oružanih snaga. Dalje, i u našim napadnim operacijama glavne snage i sredstva angažovanih jedinica dejstvovale bi — u celini uzev — veoma aktivno, svoje ciljeve bi ostvarivale vatrom i pokretom što znači udarom, odlučivale bi o momentu prelaska u ofanzivu, inicijativa bi bila u

rukama komandanta armije ili fronta koji napada i dr. Uslovno govoreći, čak i do 90% celokupnog sastava nalazilo bi se u napadu, u ofanzivi, u pokretu. Deo snaga izvodio bi, svakako, povremeno i privremeno i odbrambena dejstva (na primer radi obezbeđenja nastupanja glavnih snaga, osiguranja bokova kolona i krila, držanja pojedinih objekata od većeg značaja za razvijanje tempa napadne operacije, i sl.), ali time napadna operacija neće prestati da bude napadna, niti joj zbog toga treba menjati naziv. Što se teorije tiče, čini se da u tretmanu napadne operacije nema i ne treba da bude spornih problema.

*Odbrambena (defanzivna) operacija*⁷ razlikuje se od napadne ne samo po karakteru dejstava već i po mnoštvu drugih bitnih svojstava. Zadržaću se samo na nekim teorijskim dilemama u vezi sa savremenom odbrambenom operacijom, posebno našom.

Pre svega, smatra se da će se odbrambene operacije u savremenim uslovima izvoditi, načelno, na dvostruko širim frontovima i dubinama nego u drugom svetskom ratu, te da će samim tim biti smanjena za oko 50% i opšta operativna gustina izražena brojem divizija na 1 km fronta. To, naravno, ne znači da je zato smanjena i gustina vatre u odbrani. Ona se, naprotiv, povećava, i to za onoliko puta za koliko puta je veća vatrena snaga savremene divizije od one iz drugog svetskog rata. Iz prakse prošlog rata poznato je, na primer, da su jedinice u odbrambenoj operaciji posedale zone odbrane u kontinuelnom borbenom poretku, pri čemu su susedne jedinice imale gotovo fizički dodir, izuzev ako su se branile na brdskom ili planinskom zemljištu. Većih međuprostora nije, znači, ni bilo, a za najosetljivija mesta u sistemu odbrane smatrani su spojevi jedinica. Zemljište koje se nalazilo u granicama dodeljene zone ili fronta jedinice u odbrambenoj operaciji bilo je, prema tome, posednuto u celini, te se i operativna gustina mehanički izračunavala i određivala: celokupna širina fronta deljena je sa brojem divizija, raspoređenih na glavnom pojasu odbrane.

Savremene odbrambene operacije imaju bitno drukčija obeležja. Pre svega, proračuni operativne gustine po obrascima drugog svetskog rata postaju potpuno izlišni i bespredmetni, u prvom redu zato što će i struktura odbrambenih zona biti radikalno izmenjena. Jedna od bitnih promena jesu i veći ili manji prostori između susednih jedinica, što omogućava braniocu da i sa manjim brojem jedinica (npr. divizija) uspešno brani znatno širi front, odnosno prostor. Problem gustine vatre, međutim, javlja se u nešto drukčijem značenju. Osetno

⁷ Za ovu operaciju pojavio se u literaturi naziv: *defanzivno-ofanzivna dejstva*.

povećanje gustine vatre doći će do izražaja jedino i isključivo na posедnutim delovima odbrambene zone, a ne i u međuprostorima; ovi drugi će se, zavisno od veličine, samo kontrolisati manjim delovima, patrolama i zaprečavanjem. I upravo zbog toga što će gustina vatre u odbrambenoj operaciji biti veoma različita na pojedinim delovima fronta, proračuni gustine vatre *u celoj zoni* odbrambene operacije gube svaku praktičnu vrednost.

U vreme kada je u svetu dominirala strategija opšteg nuklearnog rata, u teorijskim razmatranjima odbrambenih operacija polazilo se od teze koja je dokazivala potrebu povećanja dimenzija odbrambenih operacija (širih frontova i veće dubine), pre svega, efektom dejstva nuklearnog oružja, koje samo po sebi isključuje gomilanje jedinica i materijala na malom prostoru. Mada takve teorije nisu bile bez osnova u pomenutom periodu, vreme je, ipak, doprinelo njihovom evoluiranju. Danas se, naime, radi o sasvim drugim faktorima koji uslovljavaju šire frontove i dublje borbene poretke, čak i nezavisno od upotrebe nuklearnog oružja. Savremene jedinice kopnene vojske danas su u mogućnosti da za relativno kratko vreme prenesu svoje dejstvo iz velike dubine u rejone gde se rešava ishod bitke, bilo od fronta u pozadinu odbrambene zone ili, pak, od zadnje granice prema frontu. To su, pre svega, oklopne i motomehanizovane jedinice, ali i sastavi koji nisu naročito opremljeni mototehnikom, ali u kojima su organizacija i formacija, oprema i naoružanje tako podešeni da mogu izvoditi brze pokrete i manevre, čak i po besputnim terenima. Odbrambena operacija postaje na taj način dovoljno elastična, aktivna i dinamična, što je sve od bitnog značaja za njen uspeh, u našim uslovima posebno.

Za razliku od napadnih operacija, u odbrambenim operacijama se jasno ocrtavaju pojedine etape, što zahteva i njihovo planiranje po etapama. U drugom svetskom ratu i dugo godina posle rata teorija odbrambenih operacija polazila je od dva osnovna perioda: pripremne etape i etape izvođenja. Takvo, relativno uprošćeno, planiranje omogućavala su, pre svega, konvencionalna borbena sredstva i klasična organizacijska struktura i formacija združenih jedinica, što je imalo za posledicu i relativno tipizirane forme odbrambenih operacija.

Pojavom moderne ratne tehnike, posebno sredstava masovnog uništavanja, kao i usvajanjem kvalitetno novih organizacijskih struktura i fleksibilnijih formacija — nastale su mogućnosti za iznalaženje boljih rešenja u ovom pogledu. Iako su opšti ciljevi odbrambenih operacija ostali i u novim uslovima isti ili slični — ciljevi u pojedinim etapama su bitno izmenjeni. Realna je, na primer, pretpostavka

da će u jednoj odbrambenoj operaciji, u određenom vremenskom periodu i uz odgovarajuće grupisanje snaga, biti neizbežna odbrana više pokretnog karaktera kako bi se izbegao početni, po pravilu najjači udar napadača, a da će u narednoj etapi (delimično ili u celini) odbrana biti više uporna radi stvaranja uslova za prelazak u protivofanzivu i sl. Poseban je problem borbe protiv vazдушnih desanata, aktuelan za sve etape, koji u našim uslovima može da čini i posebnu etapu jedne odbrambene operacije, naročito u uslovima većih vremenskih intervala između upotrebe vazдушnih desanata i prodora snaga napadača sa fronta.

Za razliku od napadnih operacija, odbrambene se karakterišu, pored ostalog, i češćim operativnim krizama. One su moguće naročito u sledećim okolnostima: pri naglim promenama odnosa snaga na štetu branioca, uvođenjem novih borbenih i drugih tehničkih sredstava od strane napadača; usled poremećenog operativnog sadejstva elemenata borbenog poretka branioca; u trenutku prelaska iz jednog oblika dejstva u drugi; kada je braniocu iz bilo kojih razloga prekinut lanac snabdevanja municijom, gorivom i rezervnim delovima, i kada taj prekid traje duže, i sl. Iako će otklanjanje posledica operativnih kriza u savremenim odbrambenim operacijama biti veoma teško, ono nije i nemoguće. Treba, naime, imati u vidu da kriza nije jedan trenutak, već duži ili kraći proces, te da dobro organizovana i efikasna protivoklopna i protivdesantna borba u celoj odbrambenoj zoni, zatim upotreba brzopokretnih združenih odreda u međuprostorima, i posebno dobro koordinirana dejstva i sadejstvo između jedinica na frontu i onih koje dejstvuju u pozadini neprijatelja — obezbeđuju postizanje optimalne ravnoteže između disperzije snaga na širokom prostoru i jačine odbrane u celini. Sve to umanjuje mogućnost pojave kriza, smanjuje njihov broj i uticaj na tok operacije, a ukoliko i nastanu — branilac je u mogućnosti da ih uspešno otkloni i situaciju normalizuje. Prirodno, krize se ne otklanjaju u momentu njihovog izbijanja i kada se posledice već vidno ispolje, već, pre svega, preduzimanjem odgovarajućih mera u pripremi i izvođenju operacije.

Savremene odbrambene operacije, a to znači i one koje će izvoditi oružane snage SFRJ, najverovatnije se neće organizovati u sistemu pojaseva, kao što je to bio slučaj u drugom svetskom ratu i kakvu je tezu zastupala teorija operacija skoro sve do šezdesetih godina, a u nekim armijama i danas. Umesto pojaseva u klasičnom smislu i tipu, odbrambene operacije organizovale bi se po pravcima, na velikoj dubini, s jakim drugim ešelonima i operativnim rezervama, čije grupisanje treba da omogućí udar po najosetljivijim delovima borbenog poretka napadača. Dakle, manje snage (što ne znači i slabe

snage) sa fronta, a jače u dubini, bočno postavljene, za aktivna dejstva. Eliminisanje klasičnih pojaseva nikako ne znači da će odbrana time izgubiti i na svom kvalitetu, da će biti slabija od one iz drugog svetskog rata. Naprotiv, grupisanjem snaga po pravcima, upornom odbranom samo onih položaja koji za operaciju u celini imaju poseban značaj, jakim zaprećavanjem i besprekornim sistemom vatre — savremena odbrambena operacija postaće još više konzistentna, žilavija i snažnija. Jedino u takvom kontekstu moguće je u odbrambenoj zoni označiti i pojaseve.

Povećan značaj dobija i operativno predviđanje. Međutim, to ne treba shvatiti kao detaljno preciziranje zadataka i ciljeva za svaku etapu posebno, jer bi takva orijentacija bila očito nerealna, s obzirom na česte promene uslova. Ipak, osnovne etape operacije treba da budu isplanirane na celoj dubini zadatka jedinica i po vremenu trajanja (bar orijentirno), jer bi u protivnom komandant bio lišen mogućnosti uticaja na tok operacije, posebno u pogledu sasređivanja napora na mestu i u momentu koji su za intervenciju najpogodniji.

U savremenoj teoriji operativne veštine pojavljuje se više tipova odbrambenih operacija. Najkarakterističnijim i najdominantnijim smatraju se tzv. stalne, zadržavajuće i pokretne.⁸ *Stalne* odbrambene operacije odgovaraju, po prilici, klasičnim odsudnim operacijama u tzv. pozicionoj odbrani, ali u jednoj aktivnijoj varijanti; *zadržavajuće* su, po sadržaju i karakteru dejstva, identične manevarskoj odbrani, a tzv. *pokretne* su kompromis između prva dva tipa, ali su i najprihvatljivije za uslove savremenog rata, posebno za naše ratište. To je, zapravo, tip odbrambene operacije u čijoj je osnovi duboko postrojavanje operativnog poretka, grupisanje snaga po pravcima, postojanje snažnih drugih ešelona i operativnih rezervi, snažna PDO, i izuzetno visok stepen borbene aktivnosti na frontu i u pozadini neprijatelja. U pokretnoj operaciji glavne snage branioca su, po pravilu, uvek spremne za izvršenje manevra ka najugroženijim pravcima, što je od bitnog značaja za konačan uspeh odbrambene operacije; drugo, pokretna operacija omogućava braniocu preuzimanje inicijative znatno ranije nego u ma kojem drugom tipu operacije, što znači da u relativno kratkom vremenu može preći iz odbrambene u napadnu operaciju bez dovođenja novih snaga; dalje, primenom ove vrste operacije stvaraju se povoljni uslovi za izmanevarisanje jakih snaga napadača u dubini odbrambene zone (odsecanjem pojedinih delova udarima u bokove i prisiljavanjem protivnika na prevremeno uvođenje u borbu svog II ešelona i rezervi), i konačno — pokretnom

⁸ Ova podela i nazivi su uslovni. Bitan je sadržaj.

odbrambenom operacijom napadač se uvlači u tzv. »prazan prostor«, jer se — odgovarajućim merama operativnog maskiranja, manevrima, organizacijom lažnih položaja i sl. — dezorijentiše u pogledu stvarnog rasporeda snaga branioca, težišnih objekata i dr.

Međutim, ni pokretna odbrambena operacija nije bez nedostataka i određenih slabosti. Jedna od izrazitijih slabosti jeste velika osetljivost drugog ešelona i operativnih rezervi na dejstva iz vazduha, što od branioca zahteva izgrađivanje solidnog sistema protivvazdušne zaštite. Ne manji problemi javljaju se i u domenu organizacije komandovanja (s obzirom na raznovrsna dejstva jedinica i njihov raspored na velikom prostoru), koje se može efikasno realizovati jedino uz što veću decentralizaciju. To, međutim, otežava sasređivanje napora u odlučujućem trenutku i na pravom mestu, i teže uspostavljanje narušenih veza.

O potrebi, uslovima i vremenu prelaska u odbrambenu operaciju postoje manje-više utvrđeni stavovi i pogledi u savremenim teorijama. Osnovnim razlozima koji diktiraju prihvatanje takve vrste operacija smatraju se, na primer, sledeći: kada je ofanzivna operacija, iz bilo kojih razloga, necelishodna; kada na jednom delu ratišta treba obezbediti respektivne snage za ofanzivna dejstva; kada su iscrpljene ofanzivne mogućnosti ili se, posle realizovanih ciljeva ofanzivne operacije, treba privremeno zaustaviti i obezbediti ono što je postignuto; nekada se to čini i prisilno, kada ofanzivna operacija nije uspela, pa su jedinice primorane da odustanu pre ostvarenja planiranih ciljeva, itd. Ako je, prema tome, tačno da pomenuti uslovi determinišu prelazak u odbrambenu operaciju (defanzivnu), onda iz toga sledi zaključak da glavne snage armije koje prelaze u odbranu obavezno moraju da se utvrde, da izgrade što konzistentniji sistem odbrane (sistem vatre, prepreka, rušenja i dr.), i da — nanošenjem što snažnijih udara neprijatelju vatrom i korišćenjem zemljišta i prepreka — ostvare ciljeve odbrambene operacije, uz maksimalnu aktivnost. Koliki deo snaga, kada, gde i na koji način može da se angažuje u aktivnim dejstvima — stvar je konkretne situacije i procene, ali je, bitno uočiti da jedna armija, ili grupa armija, u *jednoj jedinstvenoj operaciji*, ne mogu da budu istovremeno i u defanzivi i u ofanzivi, kao što je, takođe, nelogično da sve snage budu u ofanzivi na taktičkom nivou, a da izraz svega toga bude neka strategijska defanziva. To je nelogično i zato što strategija realizuje svoje ciljeve preko taktike. Prema tome, dok traju okolnosti koje uslovljavaju prelazak u defanzivu — odbrambenu operaciju, dotle se ona organizuje i izvodi po načelima *savremenih odbrambenih dejstava*. Postavlja se, dakle, pitanje: da li zato što će se u jednoj odbrambenoj operaciji manji deo snaga anga-

žovati i u napadnim dejstvima operaciju u celini treba nazvati defanzivno-ofanzivnom? Svakako ne, jer jedna jedinstvena operacija — napadna ili odbrambena — može egzistirati samo u celini, kao operacija čiji su osnovni vidovi borbenih dejstava relativno čisti u smislu izražavanja težišta dejstava glavnih snaga. S tim u vezi, u teorijskim raspravama o defanzivnim operacijama strategijskih razmera pokreće se i sledeći problem: da li u slučaju samo delimičnog ostvarenja strategijskih ciljeva jedne odbrambene operacije na jednom delu ratišta treba da dođe i do transformacije načina dejstva OS. Ne ulazeći šire u analizu ovog pitanja, jer to može biti predmet i posebne teme, želim da naglasim da će se gubitak jedne teritorije (za duže ili kraće vreme) nadoknađivati stvaranjem novih slobodnih područja, koja će poslužiti kao oslonac za preuzimanje strategijske inicijative i prelazak u ofanzivu. Celo jugoslovensko ratište, znači, mora se posmatrati u njegovom jedinstvu, a značaj pojedinih delova, uspeha ili neuspeha, samo u tom kontekstu.

Treću vrstu operacija čine *diverzantske operacije* na privremeno zauzetoj teritoriji. Izvode ih, pre svega, diverzantske, partizanske i druge teritorijalne jedinice, po jedinstvenoj operativnoj zamisli i jedinstvenom planu, ali iz toga ne treba zaključiti da je neophodno precizno fiksiranje zadataka i konkretnih objekata dejstva svake diverzantske grupe. Međutim, osnovni ciljevi operacije, važniji objekti napada, vreme početka i snage mora da budu tačno utvrđeni planom one komande koja organizuje i naređuje izvršenje operacije. To znači da, u sklopu opšteg zadatka i zajedničkog, jedinstvenog cilja operacije, diverzantske jedinice samostalno konkretno planiraju i odlučuju o načinu dejstva, i same biraju objekte napada, ako to nije naređenjem pretpostavljene komande već određeno. Uspeh diverzantske operacije zasniva se, pored ostalog, na inicijativi i samostalnosti u odlučivanju i dejstvu.

Kao što je rečeno, u diverzantskim operacijama angažuju se, pored diverzantskih, i partizanske i teritorijalne jedinice, a katkada i delovi operativne armije koji dejstvuju u pozadini neprijatelja. Zavisno od objekta na koji se napada, sredstava koja diverzanti upotrebljavaju i načina dejstva — u diverzantskim operacijama mogu da učestvuju i građani. Njihovo angažovanje dolazilo bi najviše do izražaja u zadacima izviđanja, obaveštavanja, čuvanja i transporta materijala, i izvođenju onih radova za koje je potrebna fizička radna snaga.

Diverzantske operacije izvode se, po pravilu, na širokom prostoru u pozadini neprijatelja i obuhvataju, najčešće, celokupnu infrastrukturu neprijatelja: sisteme veza i komandovanja, komunikacijsku

mrežu, izvore električne energije, aerodromsku mrežu, izvore snabdevanja pogonskim gorivom i mazivom, železničke pruge (naročito skretnice, signalne uređaje i rampe), železničke stanice, mostove, vijadukte i tunele, puteve (naročito u usecima, klisurama i na drugim deonicama koje je nemoguće ili ih je teško obići), pumpe i benzinske stanice, skladišta pogonskog goriva, hrane, odeće i obuće, avione i druge letelice na aerodromima i heliodromima, piste i navigacione uređaje, lokomotive, vagone i putni vozni park, telefonske centrale, električne centrale, dokove, pristaništa, brodogradilišta, fabrike naoružanja i municije, rafinerije, komande i štabove, centre veze, raketne baze i dr. U diverzantske operacije uključuju se, takođe, i gradovi koje je neprijatelj zauzeo, tj. objekti u njima i većim naseljenim mestima. Ovo je od značaja utoliko više što se najveći broj vitalnih objekata za neprijateljevu uspešnu aktivnost nalazi upravo u gradovima, te bi zato i svaka veća diverzantska operacija koja u sebe ne bi uključivala gradove bila polovična.

U osnovi uspeha diverzantske operacije leži, pre svega, tajnost priprema, pravilan izbor objekata napada i istovremen početak dejstva na celokupnom prostoru zahvaćenim operacijom. Ako se ima u vidu da diverzantska operacija prethodi, obično, ofanzivnim dejstvima krupnijih razmera vlastitih snaga na frontu, ili, pak, kada diverzantskom operacijom treba kompromitovati nameravanu ofanzivu neprijatelja — onda je jasno od kakvog i kolikog je značaja tajno pripremanje i organizovanje diverzantske operacije, i njeno munjevitost i krajnje odlučno izvođenje. U protivnom, tj. ako bi tajnost izostala ili bi bila narušena — diverzantska operacija ne može uspeti, a samim tim ne mogu se očekivati ni opšti pozitivni rezultati zbog kojih se izvodi. Istovremeni početak dejstva je, takođe, od izuzetnog značaja za uspeh diverzantskih operacija, jer je sasvim sigurno da će neprijatelj dobro obezbeđivati sve objekte od kojih mu zavisi uspešno vođenje rata i izvođenje borbenih dejstava, te da je, prema tome, i veoma osetljiv na sve što se zbiva u njegovoj pozadini, naročito kada su u pitanju objekti od vitalnog značaja. On ih solidno obezbeđuje, dobro čuva i spreman je na momentane i brutalne kontrakcije, u čemu bi mogao imati i većih uspeha ako bi se diverzantske snage počesto angažovale, tj. ukoliko bi u pogledu početka dejstva jedinica postojali relativno duži vremenski intervali. Kada se kaže »duži«, treba shvatiti da se u ovoj vrsti operacija vremenski interval meri minutima, ređe časovima, a nikako danima.

Do sada je bilo reči o kompleksnoj diverzantskoj operaciji na velikom prostoru, u kojoj učestvuju sve ili skoro sve diverzantske snage i kojom se pod istovremeni udar stavlja celokupna ili skoro

celokupna infrastruktura neprijatelja. Međutim, moguće su i diverzantske operacije skromnijih razmera; na primer, napad samo na jednu železničku prugu, ili na jedan put i aerodrom, ili samo na sistem veza, komandna mesta i sl. Naime, zavisno od cilja diverzantske operacije biraju se i odgovarajući objekti, određuju snage, utvrđuju vreme početka, obim dejstava i dr. S tim u vezi, čini se da ponovno treba jasno razlučiti kriterijume u vezi s pitanjem: šta je operacija, a šta diverzantska akcija? U razrešavanju ove dileme, smatram da bezuslovno treba poći od *cilja* diverzantske operacije, a ne od parametara na osnovu kojih se cene i određuju operacije na frontu ili u pozadini neprijatelja, i koje izvode jedinice operativne armije odnosno teritorijalne odbrane, ili zajedno.

Diverzantske operacije kao specifična kategorija borbenih dejstava doživele su potpunu afirmaciju u prošlim ratovima, posebno u revolucionarnim i oslobodilačkim novije istorije, a praksa NOR-a nedvosmisleno je potvrdila njihov izvanredan značaj.

*

Tema o operacijama je, kao što se vidi, veoma kompleksna i složena. Ona, između ostalog, obuhvata i mnoštvo drugih problema, specifičnih za svaku pojedinačnu vrstu i tip operacije ili zajedničkih za sve ili veći broj operacija, o kojima, prirodno, u ovom tekstu nije raspravljano, s obzirom na njegovu namenu i karakter časopisa. Međutim, želeo bih da skrenem pažnju samo na nekoliko problema, oko kojih postoje ili mogu da iskrсну različita mišljenja i interpretacije.

Najpre, o *nekim načelima komandovanja u domenu operacije*. U ovoj oblasti, kao što je poznato, postoje katkada i dijametralno suprotna shvatanja ne samo o teorijskim, već i sasvim praktičnim pitanjima organizacije, sistema i funkcionisanja komandovanja. Ima, na primer, shvatanja da na pojedinim delovima ratišta komandno mesto, po pravilu, ne bi trebalo da bude na težištu borbenih dejstava, tj. na pravcu glavnih snaga napadača. U prilog takvom stavu navode se i različita obrazloženja, ali gotovo sva gube iz vida elementarnu činjenicu da komandno mesto armije, i ne samo armije, treba da bude tamo gde se rešava osnovno pitanje operacije, na težištu borbenih dejstava. Uostalom, ovo je i praksa potvrdila, i to ne jednom. Od tog načela ne bi trebalo odstupati ni u našim operacijama. Uticati na boj, na tok operacije, efikasno reagovati u prelomnim momentima — može se samo ako se, pored ostalog, situacija neposredno prati, i to na mestu gde se odvijaju najkrupniji događaji, što, naravno, ne znači da se situacija može pratiti samo i isključivo fizičkim prisustvom na

mestu događaja. Može i na drugi način. Međutim, fizičko prisustvo komandanta ima ogroman značaj, naročito na težištu operacije.

Interesantne su i neke teze o načinu organizovanja i funkcionisanja centara veze. Ima, naime, shvatanja po kojima centar veze treba da bude odvojen od glavnog komandnog mesta, tj. da ga treba locirati na besputnom i sličnom zemljištu. Da se centru veze moraju obezbediti optimalni tehnički, materijalni i taktički uslovi za rad — to, očito, nije sporno. Ali, to se ne sme činiti na račun njegove osnovne funkcije: obezbeđivanja pravovremenog protoka informacija od komandanta prema potčinjenim i obrnuto. Dakle, pošto centar veze služi komandantu i štabu, on se od njih ne sme ni udaljavati, što ne znači da treba da budu i na istoj tački.

U sklopu teme o komandovanju pobuđuju interesovanje i diskusije o opravdanosti razvijanja jedinstvenih komandnih mesta odgovarajućih instanci teritorijalne odbrane i operativne armije, naročito kada je reč o operacijama stratejskog značaja. Mada teze o jedinstvenom komandnom mestu mogu da budu privlačne, na prvi pogled, čini se da postoje i veoma krupni razlozi koji osporavaju racionalnost takvih rešenja. Treba, naime, imati u vidu da štabovi narodne (teritorijalne) odbrane, naročito republički štabovi, pored funkcija komandovanja jedinicama TO, imaju i mnoštvo drugih zadataka, koje su na osnovu zakonskih propisa obavezni da izvršavaju na celoj teritoriji društveno-političke zajednice. Inače, ako je reč o potčinjavanju i pretpotčinjavanju jedinica TO jedinicama JNA i obrnuto, do čega će u praksi često dolaziti — stavovi su, po svemu sudeći, dosta jasni. U praksi su, doduše, mogućna različita rešenja, ali je, izgleda, ipak najlogičnije da sve jedinice u zoni jedne divizije, na primer, bez obzira kom delu oružanih snaga pripadaju, treba da dejstvuju po jedinstvenom planu i radi izvršenja jedinstvenog zadatka, u ovom slučaju zadatka divizije. To važi, takođe, i za armiju. Prema tome, sve jedinice u divizijskoj zoni treba da budu potčinjene komandantu divizije, odnosno komandantima pukova ili bataljona, a ne samo one koje će se angažovati u međuprostorima, jer su i međuprostori strukturalni deo borbenog poretka, odnosno odbrambene zone. Štabovi narodne (teritorijalne) odbrane, međutim, po pravilu se ne pretpotčinjavaju iz razloga koji su manje-više poznati. Iako su u ovom pogledu opšti stavovi jasni, sigurno je da ni konkretne tehničko-organizacione mere ne bi smele da dovode u pitanje mogućnost izvršenja njihovih zadataka, jer ako takvih zadataka ne bi bilo — otpala bi i potreba formiranja »duplih« štabova — JNA i narodne odbrane. To je, uostalom, jedno od suštinskih pitanja koncepcije ONO, isto kao što ni stvaranje dve komponente OS nije tehničko ili administrativno pitanje, niti

stvar prolaznih i prelaznih mera, već suština podruštvljavanja opštenarodne odbrane, i efikasnosti njene vojno-tehničke organizacije.

U teorijskim rasparavama o savremenoj operaciji dosta prostora zauzimaju i pitanja operativnih pravaca. Diskutuje se o njihovoj širini, govori o »užem« i »širem« pravcu, kapacitetima, kao i o tzv. slivanju više manjih u jedan veći pravac, itd. Iz nekih dosadašnjih rasprava može se steći utisak da se važnost jednog pravca određuje na osnovu njegovih prostornih dimenzija, tj. koliko je širok ili uzak, a ne na osnovu toga šta se na određenom pravcu nalazi, što je, naravno, pogrešno. Poznato je, naime, da jedan pravac egzistira kao taktički ili operativni, ili strategijski, samo kada se posmatra i određuje u kontekstu objekata i ciljeva koji se na njemu nalaze, dakle sa stano-
višta ciljeva i objekata koje na jednom pravcu, bilo taktičkom, operativnom ili strategijskom, treba dostići, zauzeti, ovladati ili očuvati, a ne na osnovu toga koliko je on uzak ili širok. Jer, kad vojnici kažu — pravac, onda je očigledno da pod tim pojmom podrazumevaju njegov konkretan vojni sadržaj. Nije, to, dakle, neki ograničen prostor po frontu i dubini, nije to prazan prostor, već jedna taktička, operativna ili strategijska kategorija, čija se važnost određuje prema objektima koji se na njemu nalaze. Prema tome, i kada je reč o organizaciji komandovanja po pravcima, treba uočiti, treba znati, da to ne zavisi samo od širine pravca već i od toga koje jedinice nastupaju na njemu i kakve zadatke izvršavaju ili, drugim rečima, komandovanje se organizuje prema tome koliko su značajni i važni objekti na jednom pravcu, a ne prema tome koliko je on širok odnosno uzak. Obrnuto: od karaktera pravca zavisi i organizacija komandovanja.

NEŠTO O TZV. KLINOVIMA

U teoriji operacije i taktičkih dejstava veoma zapaženo mesto zauzimaju i rasprave o izduženim klinovima napadača, kanalisanosti pravaca, i o potrebi udara na bokove radi njihovog odsecanja od osnove i uništenja. Ovakve rasprave, očigledno, nisu bez osnova. Ratna praksa je, naime, već mnogo puta potvrdila, a i teorija je uopštila, jedno od bitnih obeležja savremenog napada — duboke prodore oklopnih i motomehanizovanih snaga, pri čemu se kao logična posledica javljaju i izduženi bokovi. Problem je, međutim, znatno složeniji nego što na prvi pogled izgleda, i zato zahteva temeljitu stručnu-teorijsku razradu kako bi se našli i adekvatni odgovori, tj. racionalna taktika suprotstavljanja takvom napadaču. Jer, ako se kaže da prema čelu neprijatelja koji nadire treba postaviti samo slabiji zastor

— manje snage, a glavninom udarati u bokove (kada je u pitanju napadač, a na krila kada je reč o neprijatelju koji se brani), i ako se veruje da bi se time rešili svi problemi — to bi mogla da bude zablude. Naime, svaki savremeni napadač, ako se već odlučio za izvođenje napadne operacije, veoma dobro zna kakva je i kolika je osetljivost krila i bokova snaga koje nastupaju (izduženi bokovi predstavljaju najosetljivija mesta u borbenom poretku napadača), i zato će ih sasvim sigurno i adekvatno obezbediti. Za obezbeđenje svojih bokova na prostoru gde je mogućna upotreba oklopne tehnike u većem obimu, on će, pre svega, angažovati veoma respektivne oklopne snage radi obračuna s našim snagama koje dejstvuju na njegove bokove i krila, što nikako ne znači da zbog toga nećemo tući, i da ne možemo tući izdužene bokove kolone napadača. Naprotiv, mi ćemo ih tući čak i u izuzetno teškim uslovima, ali pri tome moramo tačno znati — kojim snagama i kakvim sredstvima treba da raspoložu naše snage koje upućujemo na bokove napadnih klinova, ako želimo da postignu uspeh u borbi. Na veće uspehe, očito, ne može se računati ako bi se borba protiv savremenog napadača vodila isključivo puškama (polu-automatskim ili automatskim), puškomitraljezima, pa čak i ručnim bacačima, a napadač — koristeći pogodnosti zemljišta, znači u ravnici i na tzv. manevarskom zemljištu — upotrebi savremene tenkove i drugu oklopnu tehniku protiv naših snaga koje dejstvuju na njegove bokove. Na prostorima gde to nije moguće, napadač će najverovatnije obezbeđivati svoje bokove avijacijom i vazдушnim desantima, u čemu će neretko biti i superioran.

Iz ovakvog stanja stvari nameću se i sasvim određeni zaključci u pogledu snaga koje će izvoditi udare po klinovima, njihovog vremena i načina dejstva, kao i sadejstva jedinica KoV i RV u izvršavanju takvih zadataka. S obzirom na superiornost neprijatelja u vazduhu, za izvođenje udara u klinove najpogodnija će biti noć, ali se i tada moraju preduzeti sve aktivne i pasivne mere PVO, kako bi se u što većem obimu umanjio efekat dejstva neprijateljske avijacije, koja obezbeđuje bokove svojih kolona. Ako bi se, pak, u praksi kruto i mehanički uvek pridržavali pravila da u svakoj situaciji angažujemo sa fronta samo manje snage, a sve ostale protiv izduženih kolona, onda treba biti načisto s činjenicom da ni napadač neće na slepo produžavati nastupanje ako oseti da se naše glavne snage ne nalaze ispred njega. U takvim okolnostima on može i da okrene front, i okrenuće ga, jer njega ne interesuje samo prostor, već, u prvom redu, oružana sila. On će zato i tražiti obračun upravo s njom. Prema tome, kada govorimo o borbi i uništenju izduženih kolona neprijatelja — moramo dobro proceniti njihove *ukupne* slabosti, ili bar imati do-

voljno jasnu predstavu o tome kako će i čime će protivnik da štiti svoje bokove, i tek na osnovu svega toga izvučemo sasvim konkretne zaključke o našim snagama i taktici koju ćemo primeniti da bi napadi bili uspešni. U protivnom, rasprave o klinovima, bokovima i borbi protiv njih imaće obeležja praznog verbalizma, otprilike istog nivoa kao što smo nekad, a i sada ponekad, »u pomoć« pozivali maglu, kišu i uopšte nepovoljne meteorološke uslove.

Konačno, neke napomene o *tretmanu svežih snaga*.

Ako bi se pošlo od pretpostavke da će se strategijski problemi ratnih dejstava na bilo kom delu ratišta rešavati isključivo svežim, u dotadašnjim borbama neangažovanim, snagama — bila bi to opasna zablude, za naše uslove čak i veoma štetna. Ona je, pre svega, u dubokoj koliziji s karakterom ratnih operacija koje će se voditi na području Jugoslavije, pogotovo ako imamo u vidu da će agresor nastojati da jednovremenim i snažnim udarima zahvati celokupnu državnu teritoriju ili njen veći deo. To praktično znači da se ne može računati s postojanjem neaktivnih vojišta, pasivnim snagama i sigurnom pozadinom. Celo jugoslovensko ratište biće u akciji, većoj ili manjoj, i zato ne treba previše računati (u planiranju operacija) na dovlačenje većih kontingenata svežih snaga »iz dubine«. Prirodno, to ne isključuje neophodan i kontinuelan manevar snaga na celokupnom ratištu, ali treba imati u vidu da će i stepen takvih pomeranja zavistiti od konkretne situacije.

Kako, dakle, treba shvatiti kategoriju »sveže snage«? To su, pre svega, sve one jedinice operativne armije i teritorijalne odbrane koje su i u dotadašnjim dejstvima aktivno učestvovala, ali su se relativno odmorile, relaksirale, dopunile, i pripremile za daljnja dejstva. Da će takvih snaga biti i da će se jedinice često i efikasno smenjivati — očigledno nije sporno. Uostalom, svaka nova operacija zahteva određene sveže snage i mobilna borbena sredstva, jer je i to jedan od uslova uspeha. Koliko će takvih snaga biti na pojedinim delovima ratišta i na određenim vojištima, u kojim periodima i za koje vreme — zavisice od konkretne situacije, odnosa snaga i operativnih procena i proračuna, i strogo uzev ne spada u sferu teorije.

*

Na osnovu celokupnog prethodnog razmatranja, moguće je izvući nekoliko *zaključaka*.

Prvo, posleratni razvoj nauke i tehnike, posebno ratne tehnike, doveo je do radikalnih promena u teoriji ratne veštine, naročito u oblasti teorije operacija. Pokazalo se da teorija savremenih operacija

ne može više egzistirati na klasičnim principima, na postavkama na kojima su se pripremale i izvodile operacije u drugom svetskom ratu. Neminovno je, dakle, smelo napuštanje tradicionalnih shema i modela operacije, i usvajanje novih postavki koje će najadekvatnije i optimalno odražavati karakter savremenog rata, suštinu promena na polju nauke i tehnike, i uticaj tih promena na operaciju. A kada je reč o teoriji operacije u ONOR-u, napuštanje tradicionalnih shema i klasičizma predstavlja jednu od bitnih pretpostavki realizacije koncepcije ONO. Ovo, stoga, što se ONOR najmanje može uspešno voditi i pobedonosno završiti primenom teorijskih načela koja su nekada važila i od kojih neka i danas važe za armije čija se ratna doktrina bitno razlikuje od naše.

Drugo, postoji velik broj opštih teorijskih principa za pripremu i izvođenje operacija, koji imaju univerzalan značaj i kao takvi nalaze svoju primenu u svakoj operaciji. Postoje, međutim, i primetne razlike između armija različitih zemalja kako u pogledu primene opštevažećih teorijskih principa u konkretnim okolnostima, tako i u pogledu validnosti nekih teorijskih postavki. Naime, ono što je dobro i primenljivo za armiju jedne zemlje ne mora i nije uvek prihvatljivo za armiju druge zemlje. Jer, ako ne bi tako bilo negirali bi se osnovni faktori konstituisanja ratne doktrine i teorije operacije, kao što su: moral vojske, snage, sredstva, vreme i prostor, a poznato je da u tom pogledu postoje veće razlike između pojedinih armija, nego sličnosti. Što se naše operacije tiče, očito je da i za nju važe neka opšta načela, ali je isto tako očito da teorija operacije ONOR-a ima više kvalitetno novih, specifičnih i originalnih principa i postavki, toliko specifičnih koliko su specifični uslovi u kojima se naša operacija priprema i izvodi. Zato, upravo, nama ne odgovaraju ne samo klasične sheme, nego ni neke savremene teorijske postavke koje primenjuju druge armije.

Treće, naše operacije strategijskih razmera uvek su intervidovske, što znači da samostalne vidovske operacije, osim eventualno operacija u kojima učestvuju samo snage KoV, u našim uslovima nisu realna pretpostavka, mada se ne mogu potpuno ni isključiti. Ako je ova konstatacija tačna, a verujem da jeste, onda se operacijom kao kompleksnom intervidovskom kategorijom borbenih dejstava mora, takođe, kompleksno da bavi operatika, odnosno teorija operacije. Znači, operacije u ONOR-u nisu predmet ni strategije ni taktike, i to bez obzira na njihov cilj, sadržaj i razmere. Jer, ni jedna savremena operacija, pa prema tome ni naša, nije i ne može biti predmet mehaničkog zbira parcijalnih rodovskih i vidovskih teorija, do čega bi moglo doći ako se operacija ne bi tretirala kao kompleksna, a uz to i najviša kategorija borbenih dejstava u ONOR-u.

I konačno, četvrto, u osnovi naše operacije operativno-strategijskih razmera leže, pre svega, sinhronizovani naponi svih snaga u zoni operacije, i tesno taktičko i operativno sadejstvo jedinica JNA i TO, u svim uslovima i okolnostima ratnih dejstava na našem prostoru. To našoj operaciji daje snagu i čini je izuzetno vitalnom, pored, naravno, drugih atributa i pretpostavki po kojima se ceni i od kojih zavisi njena snaga.

Na kraju, jedna napomena: ova idejna skica za studiju, ima za cilj: 1) da inicira diskusije i rasprave o postavljenim problemima, i 2) da podstakne rad naših teoretičara na izradu većih studija o pojedinim pitanjima operacije. Operacija je isuviše veliko i složeno tematsko područje da bi se mogla iscrpsti u jednoj studiji, pa su zato i moje pretenzije bile skromne. Ograničio sam se, u stvari, samo na neke probleme operacije — one za koje smatram da su od posebnog interesa za teoriju naše operacije.